

Geriátria

az időskor
gyógyászata

s z e r k e s z t e t t e

Székács Béla

G e r i á t r i a

az időskor gyógyászata

G e r i á t r i a

az időskor gyógyászata

egyetemi tankönyv

s z e r k e s z t e t t e

S z é k á c s B é l a

Semmelweis Kiadó

Lektorálta: **DR. HALMOS BÉLA** osztályvezető főorvos,
DR. TRINGER LÁSZLÓ egyetemi tanár

© *Dr. Székács Béla, 2005*

Az e-könyv alapja az ugyanazon című és kiadású hagyományos könyv (**ISBN 963 9214 54 X**)

ISBN 978 963 331 016-8

A könyv szerzői jogi oltalom és kizárólagos kiadói felhasználási jog alatt áll.
Bármely részének vagy egészének mindennemű többszörözése kizárólag
a szerkesztő, szerzők és a kiadó előzetes írásbeli engedélye alapján jogszerű.

A kiadásért felel dr. Tánkos László, a Semmelweis Kiadó igazgatója

A könyv felelős szerkesztője és tervezője dr. Vincze Judit
Az ábrákat Kőszeghy Csilla rajzolta

Szerkesztő: **DR. SZÉKÁCS BÉLA** egyetemi tanár, főorvos, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Geriátriai Tanszéki Csoport
II. Sz. Belgyógyászati Klinika – Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
Belgyógyászati-Geriátriai-Rehabilitációs Osztály

Szerzők: **DR. ÁGOSTON GABRIELLA** főorvos,
Városmajori Ambulancia, Budapest
DR. BARACZKA KRISZTINA főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
DR. BARAN BRIGITTA egyetemi adjunktus,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
DR. BÍRÓ JUDIT egyetemi adjunktus,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Bőr- és Nemikórtani Klinika
DR. BOGA BÁLINT nyugalmazott főorvos
DR. BORSODI MARIANNA egyetemi adjunktus,
Semmelweis Egyetem, I. Sz. Sebészeti Klinika
DR. BUDAI JÓZSEF főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Szent László Kórház
DR. CSÁSZÁR ALBERT egyetemi tanár, MTA doktora,
Országos Gyógyintézeti Központ, Belgyógyászati Osztály
DR. DARVAS KATALIN egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, I. Sz. Sebészeti Klinika
DR. DONÁTH JUDIT PhD,
Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet
DR. FARSANG CSABA egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, I. Sz. Belgyógyászati Klinika
DR. FEHÉR JÁNOS emeritus professzor, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika
DR. FEJÉRDY PÁL egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem, FOK, Fogpótlástani Klinika
DR. FERENCZ CSABA főorvos,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
DR. FERENCZY GÁBOR
Eastern NM Medical Center, Roswell, USA
DR. FRIGYIK ANIKÓ
aneszteziológiai és intenzív terápiás központi gyakornok
Semmelweis Egyetem ÁOK
DR. GABÁNYI JÓZSEF főorvos,
Fővárosi Önkormányzat Szent Rókus Kórház Geriátriai Részleg
DR. HAMVAS ANTAL egyetemi docens, orvostudományok kandidátusa,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Urológiai Klinika
DR. HERSZÉNYI LÁSZLÓ egyetemi adjunktus, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika
DR. HORVÁTH ATTILA egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Bőr- és Nemikórtani Klinika

DR. HORVÁT-KARAJZ KÁROLY egyetemi tanársegéd,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. sz. Belgyógyászati Klinika

DR. IFJ. GERGELY PÉTER PhD
Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet

DR. IVÁN LÁSZLÓ emeritus professzor, orvostudományok kandidátusa,
Semmelweis Egyetem ÁOK

DR. JUHÁSZ MÁRK egyetemi tanársegéd, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika

DR. KÉKES EDE nyugalmazott egyetemi tanár, orvostudományok
kandidátusa, IMS Óbuda Szívcentrum igazgatója

DR. KISS CSABA PhD, Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet

DR. KISS ISTVÁN főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Szent Imre Kórház II. sz. Belgyógyászati Osztály és
Euro Care I. Sz. Dialízis Központ

DR. KUNDRA OLGA főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. LELBACH ÁDÁM egyetemi tanársegéd, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. sz. Belgyógyászati Klinika

DR. LENGYEL GABRIELLA med. habil., egyetemi adjunktus,
orvostudományok kandidátusa,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika

DR. MAGYAR ZOLTÁN egyetemi adjunktus,
Semmelweis Egyetem ÁOK, I. Sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika

DR. MÁTRAI MÁTÉ PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Klinikai Kísérleti Kutató és
Humán Élettani Intézet

DR. MERKELY BÉLA egyetemi docens, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Ér- és Szívsebészeti Klinika

DR. MICHELLER PÁL egyetemi tanársegéd,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika

DR. MIKÓ IBOLYA PhD, Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet

DR. MONOS EMIL egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Klinikai Kísérleti Kutató és
Humán Élettani Intézet

DR. NAGY ZOLTÁN egyetemi tanár, főigazgató, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Vaszkuláris Tanszéki Csoport,
Ér és Szívsebészeti Klinika – Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. NÉMETH ATTILA PhD,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. NÉMETH JÁNOS egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, I. Sz. Szemészeti Klinika

DR. NÉMETH ZSOLT egyetemi adjunktus,
Semmelweis Egyetem ÁOK-FOK, Szájsebészeti és Fogászati Klinika

DR. OROSZ MIHÁLY c. egyetemi tanár, orvostudományok kandidátusa,
Semmelweis Egyetem, Fogorvostudományi Kar, Oktatási Részleg

DR. PATAKY ILONA egyetemi tanár, orvostudományok kandidátusa,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pszichiátriai Tanszék vezetője

DR. PITLIK ERVIN tudományos munkatárs,
OBI - Semmelweis Egyetem ÁOK, II. sz. Belgyógyászati Klinika

DR. POÓR GYULA egyetemi tanár, főigazgató, MTA doktora,
Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet

DR. RÁCZ KÁROLY egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika

DR. RAFFAY GÁBOR PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Klinikai Kísérleti Kutató és
Humán Élettani Intézet

DR. RIHMER ZOLTÁN med. habil., főorvos, MTA doktora,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. RÓKA ATTILA központi gyakornok
Semmelweis Egyetem, ÁOK, Ér- és Szívsebészeti Klinika

DR. ROMICS IMRE egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Urológiai Klinika

DR. RURIK IMRE házi orvos, PhD, MSC
Semmelweis Egyetem ÁOK Családorvosi Tanszék akkreditált oktatója

DR. SÁRVÁRY ANDRÁS egyetemi tanár, főorvos, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Traumatológiai Tanszék –
Fővárosi Önkormányzat Péterffy Sándor utcai Kórház, Traumatológia

DR. SÓTONYI GERGELY LLM tudományos munkatárs,
Andrássy Gyula Budapesti Németnyelvű Egyetem

DR. SRÉTER LIDIA egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Belgyógyászati Klinika

DR. SZABÓ GYÖRGY egyetemi tanár, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK-FOK, Szájsebészeti és Fogászati Klinika

DR. SZÉKÁCS BÉLA egyetemi tanár, főorvos, MTA doktora,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Geriátriai Tanszéki Csoport
II. Sz. Belgyógyászati Klinika – Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
Belgyógyászati-Geriátriai-Rehabilitációs Osztály

DR. SZIRMAI ÁGNES egyetemi adjunktus, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, Fül-Orr-Gégészeti és Fej-Nyaksebészeti Klinika

DR. TARISKA PÉTER főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. TÓTH MIKLÓS egyetemi adjunktus, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. sz. Belgyógyászati Klinika

DR. VAJÓ ZOLTÁN főorvos, orvostudományok kandidátusa,
Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

DR. VÁRBÍRÓ SZABOLCS klinikai orvos, PhD,
Semmelweis Egyetem ÁOK, II. Sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika

DR. VÉRTES LÁSZLÓ ny. geriáter főorvos

Tartalom

ELŐSZÓ	XXI
I. SZEKCIÓ	Az időskor általános kérdései 1
1. fejezet	Időskor: demográfia, epidemiológia, szociológia . . . . . 2 <i>dr. Gabányi József – dr. Vértes László</i>
	1.1. Demográfia 2
	1.2. Epidemiológia 4
	1.3. Társadalmi-gazdasági összefüggések 4
2. fejezet	Az öregedés biológiai és élettani vonatkozásai . . . . . 7 <i>dr. Lebach Ádám – dr. Székács Béla</i>
	2.1. Az öregedés definíciója és tünetei 7
	2.2. Az öregedés kialakulásának elméletei. 8
	2.3. A szabad gyökök és az öregedés 8
	2.4. A mitochondriumok és az öregedés 9
	2.5. A dezoxiribonukleinsav (DNS) és az öregedés 9
	2.6. A proteinek, a nem enzimatis glükóziláció (glikáció) és az öregedés 10
	2.7. A telomerek és az öregedés 10
	2.8. Az endokrin rendszer és az öregedés 11
	2.9. Az immunrendszer és az öregedés 11
	2.10. Toxikus anyagok, kémiai „hulladékok” felhalmozódása és az öregedés 12
3. fejezet	A kötőszövet és támasztó szervrendszer fiziológiás öregedése . . . . . 14 <i>dr. Lebach Ádám – dr. Székács Béla</i>
	3.1. A kötőszövetek tulajdonságait befolyásoló faktorok az öregedés során 15
	3.2. Az ízületek időskori fiziológiás károsodása 16
	3.3. A csontok időskori fiziológiás károsodása 17
4. fejezet	A szív és érrendszer fiziológiás öregedése . . . . . 18 <i>dr. Monos Emil – dr. Raffai Gábor – dr. Székács Béla</i>
	4.1. A vascularis rendszer rugalmasságának, szerkezetének és funkcióinak elváltozásai az életkor előrehaladtával 19
	4.2. A szív szöveti szerkezetének és funkcióinak változásai idősödő korban 20
	4.3. A vérkeringési rendszer szabályozásának változásai az öregedés során 21
	4.4. Következtetések. 22
5. fejezet	Az öregedés neurobiológiája. . . . . 23 <i>dr. Németh Attila – dr. Székács Béla</i>
	5.1. A képalkotó eljárásokkal detektálható eltérések 24
	5.2. Mikroszkópos elváltozások 24

6. fejezet	Anyagcsere- és táplálkozási zavarok az előrehaladott életkorban . . . . . 27 <i>dr. Székács Béla – dr. Frigyk Anikó</i>
	6.1. A tápláltsági állapot felmérése 27
	6.2. Az anyagcsere és beviteli szükségletek fiziológiás változása időskorban 28
	6.3. A szomjúságérzet és az étvágy fiziológiás változása időskorban . . 29
	6.4. A korral járó anorexia. 30
	6.5. Táplálkozási zavarok időskorban 30
7. fejezet	A folyadék- és elektrolit-háztartás zavarai időskorban . . . . . 33 <i>dr. Székács Béla – dr. Frigyk Anikó</i>
	7.1. Dehydratio 33
	7.2. A nátriumháztartás zavarai 34
	7.3. A káliumháztartás zavarai 35
8. fejezet	Nemi funkciók az öregedő szervezetben . . . . . 37 <i>dr. Magyar Zoltán – dr. Székács Béla</i>
	8.1. A férfiak szexuális változásai idősebb korban 38
	8.2. A nők szexuális változásai idősebb korban 38
	8.3. Kóros mérvű szexualitás időskorban intézetben 39
9. fejezet	Egészségmegtartás, az öregedés fékezése . . . . . 40 <i>dr. Iván László</i>
	9.1. Az öregedés fékezésének kiemelhető szempontjai 42
10. fejezet	Az idős ember módosuló pszichoszociális és intrapszichés státusa, alkalmazkodási, beilleszkedési zavarai . . . . . 45 <i>dr. Iván László</i>
	10.1. A személyiség kettős szerepe az idős ember életében: egészség-betegség? Esély-kockázat? 46
	10.2. A személyiség strukturálisan feltárható kockázati mintázatai, az MMPI, Brengelmann- és Taylor-féle vizsgáloétechnikák 47
	10.3. Ajánlás 48
11. fejezet	Betegségek jellemzői idős- és aggkorban: multimorbiditás, kórfolyamatok interakciói, regenerációs insufficientia . . . . . 49 <i>dr. Boga Bálint</i>
12. fejezet	Az időskor meghatározó kórfolyamatai . . . . . 54 <i>dr. Székács Béla – dr. Ferenczy Gábor</i>
	12.1. Az agy megbetegedései 54
	12.2. Szem- és fülbetegségek 55
	12.3. Érendszeri elváltozások 55
	12.4. A 2-es típusú diabetes 55
	12.5. Osteoarthritis és osteoporosis 56
	12.6. A veseműködés időskori zavarai 56
	12.7. Daganatos megbetegedések. 56
13. fejezet	A család, a társadalom feladatai az öregek segítésében és ellátásában . . 57 <i>dr. Iván László</i>
14. fejezet	Az egészségügyi és szociális ellátás határterületei időskorban; a rehabilitáció lehetőségei és határai . . . . . 61 <i>dr. Gabányi József – dr. Vértes László</i>
	14.1. A dependens idősök ellátásának alapelvei. 61
	14.2. A szociális ellátás rendszeréről. 62
	14.3. A medikoszociális krízishelyzet időskorban. 64
	14.4. A medikoszociális ellátás rendszerének ideális modellje 64
	14.5. A rehabilitáció lehetőségei és határai időskorban 65

II. SZEKCIÓ	Az idős betegek vizsgálata-gondozása: orvosi-jogi-etikai szempontok . . .	67
15. fejezet	A geriátriai állapotfelmérés alapjai . . . . . <i>dr. Gabányi József</i>	68
	15.1. A geriátriai állapotfelmérés fogalma	68
	15.2. Mikor indokolt a geriátriai állapotfelmérés elvégzése?	69
	15.3. A geriátriai állapotfelmérés eszköztára	69
	15.4. A geriátriai állapotfelmérés hatása a terápiás ténykedésre	71
	15.5. Várható eredmények	71
16. fejezet	Anamnéziszfelvétel és fizikális vizsgálat . . . . . <i>dr. Ferenczy Gábor – dr. Székács Béla</i>	72
	16.1. Anamnézis	73
	16.2. Fizikális vizsgálat	74
17. fejezet	A terápia, a gyógyszerek megválasztásának sajátos szempontjai időskorban . . . . . <i>dr. Ferenczy Gábor – dr. Székács Béla</i>	77
	17.1. Farmakokinetikai paraméterek módosulása időskorban	77
	17.2. Farmakodinamikai változások időskorban.	80
18. fejezet	A terápiás compliance-t rontó tényezők . . . . . <i>dr. Ferenczy Gábor</i>	81
19. fejezet	Az idős gyógyíthatatlan betegek palliatív ellátása . . . . . <i>dr. Boga Bálint – dr. Vértes László</i>	83
	19.1. A gyógyíthatóság fogalma	83
	19.2. Palliatív kezelés.	84
20. fejezet	Pszichológus az idős betegek ellátásában . . . . . <i>dr. Pataky Ilona, dr. Baran Brigitta</i>	87
	20.1. Időskori neuropszichiátriai kórképek diagnosztikája és a neuropszichológiai szempontú kezelés	87
	20.2. Pszichoterápia	89
21. fejezet	Családorvosi feladatok a geriátriai betegek ellátásában. . . . . <i>dr. Rurik Imre</i>	91
	21.1. Idős emberek a családorvosi praxisban	91
	21.2. Geriátriai sajátosságok a háziorvosi munkában	92
	21.3. Idős tagok a családban	93
	21.4. Geriátriai beteg ápolása otthonában	93
22. fejezet	Idős személyek és betegek ellátásának joga, etikai útmutatója . . . . . <i>dr. Sótonyi Gergely</i>	95
	22.1. Az egészségügy, az állampolgár és a jog	95
	22.2. Idős személy – etikai kérdések	100
	22.3. Idős személy – biztosítás kérdések	100
III. SZEKCIÓ	Szív- és érrendszeri rendellenességek	103
23. fejezet	Hypertonia időskorban . . . . . <i>dr. Farsang Csaba</i>	104
	23.1. Hypertoniával kapcsolatos eltérések időskorban.	104
	23.2. Antihypertensív terápia időskorban	106
24. fejezet	Atherosclerosis . . . . . <i>dr. Császár Albert</i>	111
25. fejezet	Koszorúér-betegségek. . . . . <i>dr. Székács Béla – dr. Frigyk Anikó</i>	115

	25.1. A stabil, illetve instabil angina pectoris	115
	25.2. Prinzmetal angina	117
	25.3. Az akut coronaria szindróma	117
	25.4. A mellkasi fájdalom differenciáldiagnosztikája	118
26. fejezet	Szív balkamra-elégtelenség	119
	<i>dr. Székács Béla – dr. Frigyk Anikó</i>	
	26.1. A balszívfél-elégtelenség patofiziológiája időskorban	119
	26.2. A balszívfél-elégtelenség súlyosságának megítélése	120
	26.3. A balszívfél-elégtelenség típusai	120
	26.4. A balszívfél-elégtelenség diagnózisát igazoló leggyakrabban használt vizsgálóeljárások.	121
	26.5. A balszívfél-elégtelenség terápiája	122
27. fejezet	Myocardialis infarctus időskorban	124
	<i>dr. Kékes Ede</i>	
	27.1. A fájdalom szindróma.	124
	27.2. Az EKG-kép	124
	27.3. A szövődmények megjelenése	125
	27.4. A heveny myocardialis infarctusban alkalmazott kezelések.	125
28. fejezet	Ritmuszavarok	129
	<i>dr. Merkely Béla – dr. Róka Attila</i>	
	28.1. Anamnézis és fizikális vizsgálat	129
	28.2. Műszeres diagnosztika	130
	28.3. Sinuscsomó-betegség	130
	28.4. Szerzett AV-blokk	131
	28.5. Pitvarfibrillatio	131
	28.6. Pitvari flutter	132
	28.7. Pitvari tachycardia	132
	28.8. Kamrai extrasystolia.	132
	28.9. Kamrai tachyarrhythmiák: tachycardia, flutter és fibrillatio	133
	28.10. AV nodalis reentry tachycardia.	133
29. fejezet	Pulmonalis embolisatio	135
	<i>dr. Székács Béla – dr. Pitlik Ervin</i>	
	29.1. A gázcsere és a hemodinamikai változások tüdőembóliában	138
	29.2. Panaszok és tünetek	138
	29.3. Diagnózis és differenciáldiagnózis	139
	29.4. Terápia.	142
	29.5. Krónikus thromboemboliás pulmonalis hypertensio	146
	29.6. Prognózis	147
	29.7. Megelőzés	147
	29.8. Nem thromboticus pulmonalis emboliák.	147
30. fejezet	Perifériás keringési zavarok	149
	<i>dr. Székács Béla – dr. Mátrai Máté</i>	
	30.1. Krónikus perifériás artériás betegség.	150
	30.2. Akut végtag-erősérzékület/elzáródás	153
	30.3. Időskori perifériás vénabetegségek	153
31. fejezet	Nyaki erek atherosclerosis	156
	<i>dr. Székács Béla – dr. Mátrai Máté</i>	
	31.1. Carotis interna szindróma (carotis arterial disease, CAD)	156
	31.2. Az arteria vertebralis stenosis	157
	31.3. „Subclavian steal” szindróma.	157
	31.4. Arteria brachiocephalica (anonyma) stenosis	157

IV. SZEKCIÓ	Időskori neurológiai és pszichiátriai kórképek	159
<i>32. fejezet</i>	Agyi keringésszavarok időskorban . . . . . <i>dr. Nagy Zoltán</i>	160
	32.1. Az idegrendszer öregedése	160
	32.2. Az időskorban jelentkező cerebrovasculáris megbetegedések	161
	32.3. A cerebrovasculáris inzultusok késői következményei	162
	32.4. A fehérállomány-eltérések, leukoaraiosis	163
	32.5. „Post-stroke” állapotok pszichiátriai és pszichológiai vonatkozásai	164
	32.6. Prevenció, terápia	164
<i>33. fejezet</i>	Autonóm funkciózavarok . . . . . <i>dr. Ferencz Csaba – dr. Székács Béla</i>	166
	33.1. Klinikai megjelenés tünetei	166
	33.2. A gyógykezelés alapelvei	168
	33.3. A súlyosabb autonóm idegrendszeri betegségek főbb csoportjai	169
<i>34. fejezet</i>	Fejfájás időskorban . . . . . <i>dr. Kundra Olga</i>	172
	34.1. Elsődleges (önálló) fejfájások	172
	34.2. Másodlagos (tüneti) fejfájások leggyakoribb okai	173
	34.3. Arcfájdalmak	174
	34.4. Speciális, inkább időskorban jelentkező fejfájások	174
	34.5. Kivizsgálási stratégia időskori fejfájás esetén	174
	34.6. Elsődleges fejfájások terápia időskorban	175
	34.7. A tüneti fejfájások terápia	175
	34.8. Időskorban gyakran szedett, mellékhatásként fejfájást okozó gyógyszerek	176
<i>35. fejezet</i>	Az időskori neurotrauma . . . . . <i>dr. Baraczká Krisztina</i>	177
	35.1. Kiváltó okok, komorbiditás és szövődmények	177
	35.2. Az agy- és a gerincvelő-sérülések patomechanizmusa	178
	35.3. Klinikai jellegzetességek	178
	35.4. Kivizsgálás	178
	35.5. Az ellátás sajátosságai	179
	35.7. A sérülések kimenete	179
	35.8. Neuropszichiátriai maradványtünetek	180
	35.9. Megelőzés	180
<i>36. fejezet</i>	A vestibularis rendszer más szervek degeneratív zavaraihoz is kapcsolódó károsodásai: időskori szédülés . . . . . <i>dr. Szirmai Ágnes</i>	181
	36.1. Az egyensúly fenntartásának mechanizmusa	181
	36.2. Korral járó változások a szemmozgató rendszerben	182
	36.3. Korral járó testtartási és egyensúlyi változások	182
	36.4. Időskori szédülés okai	182
	36.5. Az időskori szédülés kezelésének alapelvei	182
	36.6. A időskori szédülés kezelése és gondozása	183
<i>37. fejezet</i>	Az időskori demenciák . . . . . <i>dr. Tariska Péter</i>	186
	37.1. Általános tünettann, diagnosztika	186
	37.2. Kóroki diagnózis, demenciabetegségek és kezelésük	191

38. fejezet	Mozgászavarral járó neurodegeneratív kórképek	195
	<i>dr. Tariska Péter</i>	
	38.1. Hipokinetikus tünetcsoporttal járó szindrómák	195
	38.2. Hyperkinesisek dominálta kórképek	197
39. fejezet	Depresszív és mániás kórképek időskorban	199
	<i>dr. Rihmer Zoltán</i>	
	39.1. Depresszió	199
	39.2. Mániás tünetek	204
40. fejezet	Szorongás, paranoid psychosis.	206
	<i>dr. Ágoston Gabriella – dr. Rihmer Zoltán</i>	
	40.1. Szorongás, szorongásos zavarok	206
	40.2. Psychosisok	208
41. fejezet	Időskori alkohol- és gyógyszerabúzus	210
	<i>dr. Tariska Péter</i>	
	41.1. Időskori alkoholizmus.	210
	41.2. Egyéb pszichoaktív szer abúzus	211
42. fejezet	Delírium	214
	<i>dr. Tariska Péter</i>	
	42.1. Az időskori delírium	214
	42.2. A delírium differenciáldiagnózisa	216
V. SZEKCIÓ	A vese és az urogenitalis traktus betegségei	219
43. fejezet	A vese időskori rendellenességei, veseelégtelenség	220
	<i>dr. Kiss István</i>	
	43.1. A vese életkori morfológiai és funkcionális változása	220
	43.2. Időskori vesebetegségek	222
	43.3. A vesefunkció „mérése”.	222
	43.4. Hypertonia, diabetes mellitus, atherosclerosis és veseelégtelenség	223
	43.5. Akut és krónikus veseelégtelenség, dialíziskezelés	224
44. fejezet	Időskori alsó húgyúti kórképek	226
	<i>dr. Hamvas Antal – dr. Romics Imre</i>	
	44.1. A benignus prostata-hyperplasia (<i>dr. Hamvas Antal</i>)	226
	44.2. Prostatarák (<i>dr. Romics Imre</i>)	229
	44.3. A hólyagrák (<i>dr. Romics Imre</i>)	233
	44.4. Idős nők hólyagpanaszai, vizeletincontinentia (<i>dr. Hamvas Antal</i>)	236
VI. SZEKCIÓ	Az idős beteg fogorvosi ellátása, szájsebészeti kihívások	243
45. fejezet	Sztomatológiai változások és a betegek fogorvosi ellátása időskorban	244
	<i>dr. Orosz Mihály – dr. Fejérdy Pál</i>	
	45.1. A szájüreg, az állcsontok, a fogágy és a fogak öregkorra jellemző elváltozásai	244
	45.2. Az idősek fogászati kezelése és a gyógyszerek rendelése során figyelembe veendő szempontok	247
46. fejezet	Szájsebészeti kihívások időskorú betegek kezelésében	249
	<i>dr. Szabó György – dr. Németh Zsolt</i>	
	46.1. Extraoralis régiók	250
	46.2. Intraoralis régiók	252

VII. SZEKCIÓ	Gyakoribb időskori gastroenterológiai kórképek	255
47. fejezet	A nyelőcső és a gyomor betegségei az öregedés során. . . . . <i>dr. Hersényi László</i>	256
	47.1. A nyelőcső betegségei	256
	47.2. A gyomor betegségei.	261
48. fejezet	Vastagbél-kórfolyamatok előrehaladott életkorban . . . . . <i>dr. Hersényi László</i>	266
	48.1. Vastagbél-diverticulosis	266
	48.2. Colorectalis carcinoma	268
	48.3. Ischaemiás colitis	270
	48.4. Alsó tápcsatornai vérzés	271
	48.5. Gyulladásos bélbetegség.	271
	48.6. Infektív eredetű colitis	272
	48.7. Székletincontinentia	272
49. fejezet	Idős betegek gastrointestinalis vérzéseinek ellátása. . . . . <i>dr. Juhász Márk</i>	274
	49.1. Felső gastrointestinalis vérzés	274
	49.2. Alsó gastrointestinalis vérzés	276
50. fejezet	A hasnyálmirigy betegségei . . . . . <i>dr. Micheller Pál</i>	278
	50.1. A pancreas élettanának változásai időskorban.	278
	50.2. Akut pancreatitis	279
	50.3. Krónikus pancreatitis	280
	50.4. Pancreascarcinoma	281
51. fejezet	Máj- és epeúti betegségek időskorban . . . . . <i>dr. Lengyel Gabriella – dr. Fehér János</i>	282
	51.1. Májbetegségek	282
	51.3. Epeúti megbetegedések	285
VIII. SZEKCIÓ	Nőgyógyászati kihívások a ciklus megszűnése után	287
52. fejezet	Perimenopausában és időskorban jellemző nőgyógyászati rendellenességek . . . . . <i>dr. Magyar Zoltán – dr. Várbíró Szabolcs</i>	288
	52.1. A változó kor tünettana és kórtana	289
	52.2. Diagnosztika	289
	52.3. Terápia.	290
IX. SZEKCIÓ	Mozgásszervi betegségek az időskorban	293
53. fejezet	Gyulladásos reumatológiai betegségek . . . . . <i>dr. ifj. Gergely Péter – dr. Poór Gyula</i>	294
	53.1. Autoimmun mozgásszervi kórképek	295
	53.2. Szeronegatív spondarthritisek	299
	53.3. Polymyalgia rheumatica.	300
	53.4. Infectiosus csont-ízületi kórképek	301
54. fejezet	Metabolikus csont- és ízületi kórképek . . . . . <i>dr. Donáth Judit – dr. Kiss Csaba – dr. Poór Gyula</i>	303
	54.1. Metabolikus csontbetegségek	304
	54.2. Metabolikus ízületi betegségek	310

55. fejezet	Degeneratív ízületi és gerincbetegségek. Lágyrész-rheumatismus . . . . . 314 <i>dr. Mikó Ibolya – dr. Poór Gyula</i>
	55.1. Arthrosis 314
	55.2. A gerinc degeneratív elváltozásai 319
	55.3. Lágyrész-rheumatismus 321
56. fejezet	A csontok daganatos megbetegedései . . . . . 324 <i>dr. Donáth Judit – dr. Poór Gyula</i>
X. SZEKCIÓ	Fontosabb endokrin és anyagcsere-problémák az öregedés során 327
57. fejezet	Hyperthyreosis és hypothyreosis öregkorban . . . . . 328 <i>dr. Rácz Károly</i>
	57.1. Klinikai tünetek 329
	57.2. Diagnózis 329
	57.3. Kezelés 331
58. fejezet	Időskori kalciumanyagcsere-zavarok . . . . . 333 <i>dr. Tóth Miklós</i>
	58.1. A kalciumháztartás változásai az időskorban 333
	58.2. Az időskori D-vitamin-hiány klinikai jellegzetességei 334
	58.3. Hypercalcaemiás állapotok 334
	58.4. Primer hyperparathyreosis (PHPT) 335
	58.5. Malignus betegségekhez társuló hypercalcaemiák 336
	58.6. A hypercalcaemiás állapotok gyógyszeres kezelése 337
	58.7. Hypocalcaemia 337
59. fejezet	Az időskori hypophysis-hipofunkció és hypophysisdaganatok. . . . . 339 <i>dr. Tóth Miklós</i>
	59.1. A hyperprolactinaemia differenciáldiagnosztikája. 339
	59.2. Hormonálisan inaktív hypophysisdaganatok. 339
	59.3. A prolaktintermelő daganatok klinikai tüneteinek időskori sajátosságai 340
	59.4. Acromegalia 340
	59.5. Cushing-kór 340
	59.6. A hypophysis- hipofunkció diagnosztikája. 340
	59.7. Az időskori hypophysis- daganatok kezelésének legfontosabb szempontjai 341
60. fejezet	Az időskori mellékvese-betegségek klinikuma . . . . . 343 <i>dr. Tóth Miklós</i>
	60.1. Mellékvesekéreg-elégtelenség. 343
	60.2. Mellékvesekéreg-daganatok és mellékvesekéreg-hiperfunkció . . 344
61. fejezet	A cukorbetegség kezelésének sajátos problémái időskorban . . . . . 347 <i>dr. Vajó Zoltán</i>
	61.1. Farmakoterápia 348
	61.2. Inszulinterápia 351
XI. SZEKCIÓ	Hematológiai kórképek, az időskori onkológiai ellátás alapelvei 353
62. fejezet	Időskori vérképző rendszeri zavarok . . . . . 354 <i>dr. Sréter Lidia – dr. Horvát-Karajz Károly</i>
	62.1. A vérképző rendszeri betegségek felsorolása. 354
	62.2. A vérképző rendszeri betegségekre jellemző panaszok, tünetek. 355

	62.3. Laboratóriumi vizsgálatok és differenciál-diagnosztikai lépések	355
	62.4. Hematológiai betegségek kezelése	356
63. fejezet	Malignus hematológiai kihívások	358
	<i>dr. Sréter Lidia – dr. Horvát-Karajz Károly</i>	
	63.1. Időskorban előforduló malignus hematológiai betegségek.	358
	63.2. malignus hematológiai betegségre utaló panaszok, tünetek	359
	63.3. Laboratóriumi és képalkotó vizsgálatok	359
	63.4. Malignus vérképző rendszeri betegsége kezelése	360
64. fejezet	Az időskori onkológia alapelvei	362
	<i>dr. Sréter Lidia – dr. Horvát-Karajz Károly</i>	
	64.1. Sajátosságok az időskorban – társbetegségek.	362
	64.2. Életminőség	363
	64.3. A kuratív kezelésen túl	363
XII. SZEKCIÓ	Légzőrendszeri betegségek.	365
65. fejezet	Krónikus obstructív tüdőbetegség (COPD)	366
	<i>dr. Pitlik Ervin – dr. Székács Béla</i>	
	65.1. Gyakoriság	367
	65.2. Etiológia és patomechanizmus	367
	65.3. Kórtörténet.	367
	65.4. Fizikális vizsgálat	368
	65.5. Diagnózis	369
	65.6. Terápia.	373
	65.7. A COPD heveny exacerbatiója	377
	65.8. Műtéti beavatkozások COPD-ban és a műtétek kockázata.	379
	65.9. Prognózis	380
66. fejezet	Tüdőrák	381
	<i>dr. Pitlik Ervin – dr. Székács Béla</i>	
	66.1. Epidemiológiai, kóroki adatok, patológia	381
	66.2. A tüdőrák tünetei és jelei	385
	66.3. Diagnózis és stádiummegállapítás	388
	66.4. Terápia.	391
	66.5. Prognózis	394
XIII. SZEKCIÓ	Gyakoribb időskori fertőzések	397
67. fejezet	Időskorban előforduló fertőzések	398
	<i>dr. Budai József</i>	
	67.1. Az idegrendszer gyulladásos betegségei	399
	67.2. Légúti fertőzések.	399
	67.3. A bőr fertőzései	399
	67.4. Gyomor-bélrendszer fertőzései	400
	67.5. Húgyúti fertőzések	400
68. fejezet	Pulmonalis fertőzések	401
	<i>dr. Pitlik Ervin – dr. Székács Béla</i>	
	68.1. Pneumonia.	401
	68.2. Tuberculosis.	413
	68.3. Légúti vírusfertőzések – influenza	416

69. fejezet	Urinalis infekciók	421
	<i>dr. Ferenczy Gábor – dr. Székács Béla</i>	
	69.1. Prevalencia és incidencia	421
	69.2. Tünetmentes bakteriuria	422
	69.3. Húgyúti fertőzések nőkben	422
	69.4. Húgyúti fertőzések férfiakban.	423
	69.5. Hólyagkatéter okozta infekciók	424
XIV. SZEKCIÓ	Bőrgyógyászati kórképek	425
70. fejezet	A bőr időskori változásai és következményei	426
	<i>dr. Horváth Attila – dr. Bíró Judit</i>	
	70.1. Az idősződő bőr ápolása	427
71. fejezet	Az időskorban gyakoribb bőrbetegségek ellátása	428
	<i>dr. Horváth Attila – dr. Bíró Judit</i>	
	71.1. Praecancerosisek	428
	71.2. A hám malignus daganatai	429
	71.3. A bőr benignus daganatai	429
	71.4. Elastosisok	429
	71.5. Fertőző ágensek okozta bőrbetegségek	430
	71.6. Egyéb bőrgyógyászati betegségek	431
XV. SZEKCIÓ	Szemészeti problémák	433
72. fejezet	Időskorban gyakori progresszív szemészeti kórképek	434
	<i>dr. Németh János</i>	
	72.2. Az éleslátás helyének időskori elfajulása (degeneratio maculae luteae senilis)	435
	72.3. A cukorbetegség szemészeti szövődményei – retinopathia diabetica	435
	72.4. A szemlencse időskori elváltozása és a szürkehályog	436
	72.5. Zöldhályog (glaucoma)	437
XVI. SZEKCIÓ	Idős betegek traumatológiai ellátása, sajátosságok a sebészeti perioperatív teendőikben	439
73. fejezet	Idős sérültek traumatológiai ellátása	440
	<i>dr. Sárváry András</i>	
	73.1. Típusos időskori sérülések	440
	73.2. Időskorú sérültek kezelésének szempontjai	443
	73.3. Rehabilitáció.	443
74. fejezet	Idős betegek perioperatív ellátása	445
	<i>dr. Darvas Katalin – dr. Borsodi Marianna</i>	
	74.1. Életkor és műtét	445
	74.2. Perioperatív szövődmények időskorban	446
	74.3. A műtéti érzéstelenítést befolyásoló strukturális és funkcionális változások időskorban	446
	74.4. Idős betegek műtéti előkészítése	448
	74.5. Műtéti érzéstelenítés	448
	74.6. Regionális érzéstelenítés	449
	74.7. Érzéstelenítés laparoscopos műtétek során.	449

	74.8. Intraoperatív szövődmények	449
	74.9. Posztoperatív szövődmények	450
	74.10. Érzéstelenítés egynapos sebészeti beavatkozások során	450
XVII. SZEKCIÓ	Geriátriai kórképek problémaorientált megközelítése	453
75. fejezet	A 12 leggyakoribb idős- és agkori panasz/tünetcsoport orvosi értékelése és kezelése	454
	<i>dr. Székács Béla – dr. Ferenczy Gábor</i>	
	75.1. Szédülés, elesés	454
	75.2. Krónikus fájdalom	457
	75.3. Mozdászavar, mozgáskorlátozottság	459
	75.4. Légzomj, fulladás	460
	75.5. Székszorulás és széklet- visszatartási elégtelenség.	462
	75.6. Vizelet-visszatartási elégtelenség, vizeelési nehézség.	466
	75.7. Alvási zavar, insomnia	469
	75.8. Depresszió	470
	75.9. Szellemi leépülés, elbutulás	472
	75.10. Hallásromlás, fülzúgás	474
	75.11. Nagyfokú látásromlás	476
	75.12. Jelentősebb testsúlycsökkenés	477
FÜGGELÉK		479
	Idős betegek mozgás- és önellátási képességének és készségének standardizált értékelése I.	480
	Idős betegek mozgás- és önellátási képességének és készségének standardizált értékelése II.	481
	Mentális státusz vizsgálat	483
	Geriátriai depresszió skála (GDS)	484
TÁRGYMUTATÓ		485

Előszó

Az időskorúak aránya az össznépességben ma már magas. Az arány várható további növekedése miatt az észak-amerikai és európai egészségpolitikai válaszadásokhoz hasonlóan hazánkban is *a közeljövőben előtérbe kerülő feladat az időskori betegellátás újraalapozása mind a betegellátó rendszer szerkezete, mind az orvosi geriátriai felkészültség tekintetében.* Alapvető kívánalom, hogy az időskorú alapellátás kulcsfeladatainak megoldására hivatott családorvosok és fekvőbeteg-ellátó szakorvosok az elmúlt évek robbanásszerűen bővülő fiziológiai-patofiziológiai-klinikai és szociológiai ismeretanyagára támaszkodva új, integráló orvosi szemlélettel, friss ismeretanyaggal rendelkezzenek. Körükben sürgető elvárás, hogy jelentősen növekedjen a már új ismeretanyagra, új szemléletre alapozott geriátriai szakképesítéssel is rendelkező szakemberek száma.

A korszerű időskori gyógyászat alapja új orvosi szemlélet, sajátos integrált medicinális ismeretanyag. Új szemlélet, mert ennek a gyógyászatnak a gyakorlata súlypontilag nem egyszerűen *betegségorientált*, azaz egy-egy kórfolyamatot diagnosztizáló és kezelő orvosi ténykedés, hanem kényszerűen *problémaorientált*. Az idős beteget aktuálisan ellátó orvos fejében a tennivalókat meghatározó ismeretanyag nemcsak a belgyógyászat, a reumatológia, neuropszichiátria

és más szakágak időskorra vonatkoztatott ismereteinek additív gyűjteménye. Az öregedő személyeket ellátó orvosi gyakorlat számára legalább annyira fontos annak ismerete, hogy az időskorban leggyakoribb kóros történések, például egy csonttöréssel járó elesés problémája milyen *sajátosan összefonódó és gyakran larvált kórfolyamatok* aktuális klinikai kimenetelét, szövődményeit jelenthetik. Az ilyen integrált klinikai kimenetel időskorban igen gyakran elfedi vagy torzítottan tükrözi a kimeneteli keresztmetszetet meghatározó kórfolyamatokat, mivel e kórfolyamatok és gyógyszerelésük többszörösen módosíthatják egymást. Ez a tény természetesen terápiás csapdákat is jelent az orvos számára.

Az elkövetkezőkben mindezek eredményes értékelésére képes orvosi szemléletet és ismeretanyagot kell graduális-posztgraduális orvosegyetemi oktatásunknak valóban hatékonyan tolmácsolnia.

A Semmelweis Egyetem oktatóinak és két nagytekintélyű országos orvosszakmai intézet egyetemi oktatásban résztvevő vezető orvosainak a lektorok kritikájával, tanácsaival támogatott munkája ehhez kíván tankönyvi segítséget nyújtani.

a szerkesztő